

mulier instituut

Monitor sportief wedstrijdgedrag 2021

Registratie sportief en onsportief wedstrijdgedrag in de Nederlandse teamsport met de SportklimaatApp

Eva Heijnen

Nathan Geurink

Vidar Stevens

Monitor sportief wedstrijdgedrag 2021

Registratie sportief en onsportief wedstrijdgedrag in de Nederlandse teamsport met de SportklimaatApp

Met steun van het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport

Eva Heijnen
Nathan Geurink
Vidar Stevens

© Mulier Instituut
Utrecht, februari 2022

Mulier Instituut
sportonderzoek voor beleid en samenleving

Postbus 85445 | 3508 AK Utrecht
Herculesplein 269 | 3584 AA Utrecht
T +31 (0)30 721 02 20 | I www.mulierinstituut.nl
E info@mulierinstituut.nl | T @mulierinstituut

Inhoudsopgave

1.	Inleiding	4
1.1	De SportklimaatApp	5
1.2	Veldwerkonderzoek	7
1.3	Datastructuur	9
2.	Gedrag tijdens de wedstrijd	10
2.1	Wedstrijdachtergronden	10
2.2	Positief en negatief wedstrijdgedrag	11
2.3	Wedstrijden met rode (excessieve) gedragingen	12
2.4	Sportiviteit over de gehele wedstrijd	14
2.5	Sportiviteit over de gehele wedstrijd van 2017 tot en met 2021	15
2.6	Gedrag supporters en begeleiding	18
2.7	Gedrag tegen en van scheidsrechters	19
2.8	Wedstrijdspanning	22
2.9	Wedstrijdgedrag in coronatijd	23
3.	Conclusie	25
3.1	Vier conclusies	25
3.2	Tot slot: hoe nu verder?	26
	Literatuurlijst	27
	Bijlage 1	28

1. Inleiding

In 2021 is weer onderzoek gedaan naar het sportief wedstrijd klimaat in de Nederlandse teamsport met behulp van de SportklimaatApp. Het sportief wedstrijd klimaat wordt in kaart gebracht door te kijken naar de gedragingen van spelers in een wedstrijdsituatie. Er is beleid ter bevordering van een veilig sportklimaat en een positieve sportcultuur, dat bedoeld is om negatieve en excessieve gedragingen op de Nederlandse sportvelden terug te dringen. Door wedstrijdgedrag te monitoren wordt de ontwikkeling hiervan in kaart gebracht.

Net als in 2020 verliep het onderzoek naar sportief wedstrijdgedrag dit jaar anders dan verwacht. In het voorjaar van 2021 werd een groot deel van de sportsector stilgelegd vanwege de coronamaatregelen. Bij sportverenigingen stopten de competities en trainingen, sloten de accommodaties, zwembaden en kantines en werden algemene ledenvergaderingen en overige clubactiviteiten uitgesteld. Normaliter is er een veldwerkperiode in het voorjaar en het najaar. De veldwerkperiode in het voorjaar moest helaas worden uitgesteld. In de zomer van 2021 werd duidelijk dat de sportcompetities vanaf september weer zouden beginnen.

Om in 2021 nog voldoende wedstrijden te observeren, werden extra observanten aangenomen. In het tweede weekend van september zijn 23 veldwerkers gestart met observaties. We zijn deze veldwerkers dankbaar voor hun inzet in deze moeilijke dataverzamelingsperiode. Fijn om te kunnen werken met zo'n actieve groep observanten. De coronamaatregelen hadden namelijk niet alleen invloed op de periode van observeren, maar gaven ook uitdagingen tijdens het observeren. Naast de geldende Nederlandse basisregels vanuit de Rijksoverheid hadden sportverenigingen eigen regels opgesteld. In sommige gevallen hielden die regels in dat er geen publiek aanwezig mocht zijn bij de wedstrijden. Daarnaast werden in deze coronatijd meer wedstrijden op het laatste moment afgelast (bijvoorbeeld vanwege een coronabesmetting in een team).

De coronabesmettingen liepen eind november weer op. Uiteindelijk is op 29 november besloten het onderzoek te beëindigen en een rapportage te schrijven op basis van de gegevens van wedstrijden die tot dan toe waren verzameld. In 2021 zijn in totaal gegevens van 215 wedstrijden verzameld, wat neerkomt op bijna 40.000 geregistreerde wedstrijdgedragingen.

In 2018 is de eerste Monitor Sportief Wedstrijdgedrag uitgebracht (Romijn et al., 2018). Daarin stond excessief gedrag centraal en is voor het eerst de opbouw van wedstrijdspanning gedurende een wedstrijd beschreven. Een belangrijke conclusie van het onderzoek was dat, bij de geobserveerde wedstrijden, (zeer) sportief gedrag de norm is, vooral bij vrouwen en kinderen. Eén op de tien gedragingen was negatief (8%) of excessief (2%). Hoewel excessieve gedragingen veel minder voorkomen dan positieve, viel bij 41 procent van de wedstrijden minimaal één excessieve gedraging te noteren. Tegelijkertijd maakt de aanwezigheid van een excessieve gedraging niet een gehele wedstrijd onsportief: slechts 4 procent van de wedstrijden werd door observanten als onsportief beoordeeld.

De tweede Monitor Sportief Wedstrijdgedrag (Heijnen et al., 2020) is begin 2020 uitgebracht. In lijn met de trend dat Nederlanders minder wangedrag op sportvelden ervaren, zijn er aanwijzingen gevonden dat tussen 2017 en 2019 meer wedstrijden van teamsporten sportief verliepen. Voetbal bleek hierop een uitzondering: daar werden minder sportief verlopen wedstrijden geobserveerd in 2018 en 2019. In de tweede Monitor Sportief Wedstrijdgedrag vond een verdere verdieping plaats op de wedstrijd dynamieken bij voetbal- en hockeywedstrijden. Uit deze verdieping kwam naar voren dat negatief en excessief wedstrijdgedrag vaker voorkomt bij voetbal dan bij hockey.

Naast de tweede Monitor Sportief Wedstrijdgedrag is in 2020 een factsheet (Stevens et al., 2020) uitgebracht over het wedstrijdgedrag van spelers, trainers, scheidsrechters en supporters bij amateurwedstrijden. De methode van Qualitative Comparative Analysis (QCA) is toegepast op 63 hockey- en voetbalwedstrijden die in het seizoen 2019-2020 zijn geobserveerd met de SportklimaatApp. Uit dit onderzoek kwam naar voren dat de manier van fluiten van de scheidsrechter en coaching van de trainers en begeleiders van grote invloed is op de mate van sportiviteit van het wedstrijdgedrag van amateurvoetballers en -hockeyers. Wanneer scheidsrechters de dynamiek van het spel goed aanvoelen, vertonen spelers tijdens amateurvoetbal- en hockeywedstrijden minder negatief wedstrijdgedrag. Verder blijkt dat een negatieve vorm van coaching samenhangt met negatieve gedragingen van spelers in het veld, zoals hoofdschudden of in discussie gaan met de arbitrage. Positief gedrag van ouders langs de kant van het veld compenseert nauwelijks voor de invloed van negatief coachgedrag op het handelen van de spelers in het veld.

In februari 2021 verscheen de derde Monitor Sportief Wedstrijdgedrag (Heijnen & Stevens, 2021). Hieruit bleek dat corona een effect had op het wedstrijdgedrag van sporters. Zo werden er in vergelijking met eerdere rapportages minder fysieke gedragingen geregistreerd, zoals omhelzen of een hand geven. Spelers spraken elkaar vaker aan op (negatief) wedstrijdgedrag. De wedstrijdspanning was lager dan in 2019, mede door afwezigheid van toeschouwers. Bij de meeste teamsporten was, ten opzichte van de eerste monitor, een stijging te zien in het aantal sportief beoordeelde wedstrijden. Bij basketbal, handbal, waterpolo en zaalvoetbal leek sprake te zijn van een trend, al moet de kanttekening worden geplaatst dat er aanmerkelijk minder wedstrijden werden geobserveerd vanwege de coronamaatregelen. We konden de trend daarom niet met zekerheid vaststellen.

In 2021 publiceerden we in samenwerking met de Centrale Organisatie Voetbal Scheidsrechters (COVS) een factsheet over de stand van zaken in de arbitrage anno 2020 (Stevens et al., 2021). Aan dit onderzoek deden 1.035 leden van COVS Nederland mee: 858 scheidsrechters, 36 assistent-scheidsrechters en 141 waarnemers, coaches en rapporteurs. De meeste respondenten waren actief in de lagere amateurdivisies van de seniorencompetitie. De belangrijkste bevinding uit het onderzoek was dat 24 procent van de ondervraagden aangaf iedere wedstrijd te maken te krijgen met duw- of trekbewegingen. Arbiters pleitten daarnaast voor blijvende ondersteuning van hun sociale veiligheid en meer aandacht voor medische veiligheid en racisme in de arbitragecursussen en -opleidingen.

Deze rapportage bouwt voort op de eerdere monitoren en vormt een aanvulling op de cijfers die sinds 2017 zijn verzameld.

1.1 De SportklimaatApp

In dit onderzoek is gebruik gemaakt van een speciaal ontwikkelde applicatie voor de mobiele telefoon: de SportklimaatApp. In 2018, na de eerste onderzoeksperiode, bleek dat de technologie op het gebied van applicaties zich snel ontwikkelde. De app was verouderd en daardoor op een aantal nieuwere telefoons niet meer te gebruiken. Daarom is toen noodzakelijk een nieuwe applicatie gebouwd. Deze beschikt over dezelfde functies als de oude, maar heeft verbeteringen in het ontwerp en het gebruiksgemak ondergaan. Inhoudelijk is in 2019 een toevoeging gedaan om beter inzicht te kunnen krijgen in het gedrag van coaches, supporters en de scheidsrechter. De nieuwe applicatie is in de tweede periode van 2019 (september-oktober) voor het eerst ingezet.

Observanten op sportvelden, sporthallen of zwembaden werden regelmatig geconfronteerd met een slechte internetverbinding op de vereniging. Dit beïnvloedde het versturen van de geobserveerde data naar de database. Daarom zijn er in de zomer van 2021 verbeteringen in de app doorgevoerd voor een stabielere datatransmissie.

Het doel van de Monitor Sportief Wedstrijdgedrag is om een zo volledig en objectief mogelijk beeld te krijgen van het brede scala aan (on)sportieve handelingen dat plaatsvindt tijdens diverse sportwedstrijden op amateurniveau. De SportklimaatApp is zo ontwikkeld dat dezelfde app gebruikt kan worden voor meerdere sporten. Op deze manier kunnen sporten met elkaar worden vergeleken.

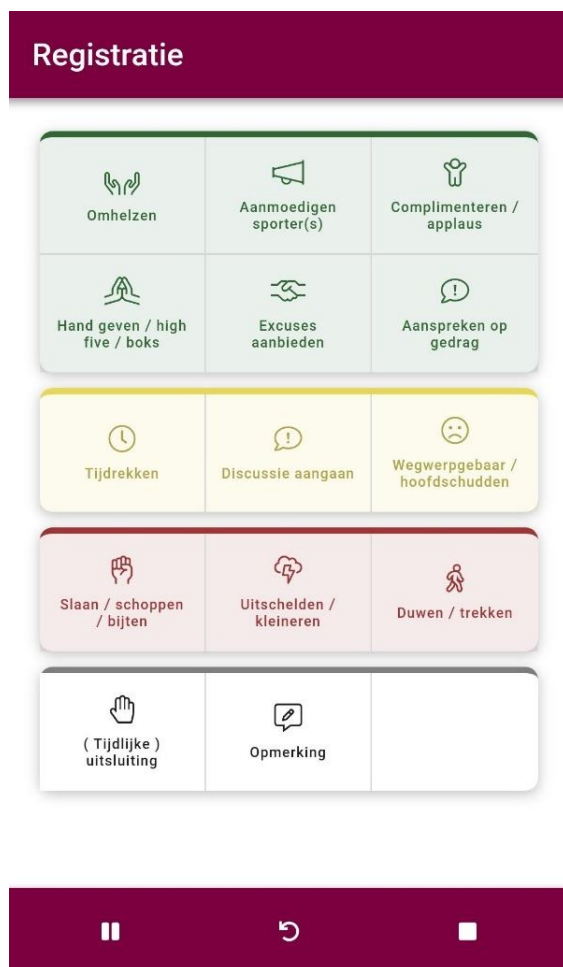
Werking van de app

Bij de start van de registratie van een wedstrijd moeten de observanten achtergrondgegevens van de wedstrijd invullen. Hierbij worden de sport, de locatie en het prestatieniveau van de wedstrijd, en het geslacht en de leeftijdscategorie van de sporters vastgelegd. Met deze gegevens is het mogelijk gedragingen naar achtergrondkenmerken uit te splitsen en zo meer zicht te krijgen op de gedragingen van verschillende subgroepen.

Figuur 1.1 is een afbeelding van het belangrijkste scherm van de app. Dit scherm dient om de gedragingen tijdens een wedstrijd te registreren. De gedragingen hebben drie kleurcategorieën:

- **groen:** (zeer) positieve gedragingen;
- **geel:** negatieve gedragingen;
- **rood:** excessieve gedragingen.

Figuur 1.1 Hoofdscherm SportklimaatApp in 2021

Met deze gedragingen wordt het gedrag van de spelers gemonitord. Hierbij wordt onderscheid gemaakt in het thuis- of het uitteam. Bij het intoetsen van de gedraging verschijnt een *pop-up* waarin kan worden aangegeven of het om het thuis- of het uitteam gaat.

Het gedrag dat tijdens de wedstrijd via het hoofdscherm wordt geregistreerd heeft alleen betrekking op het gedrag van de sporters in het veld of op de bank. Gedrag van toeschouwers, begeleiders en arbitrage wordt hier niet geregistreerd. Om hier wel iets over te kunnen zeggen volgt in de pauze en aan het eind van de wedstrijd een extra registratie. In de pauzeregistratie wordt gevraagd het gedrag van de toeschouwers, begeleiders en arbitrage te beoordelen. In de na-registratie kunnen observanten aangeven welk team heeft gewonnen, hoe het algemene gedrag van de begeleiding en de arbitrage was en hoe de sporters zich gedroegen tegenover de arbitrage. Daarbij is een veld voor opmerkingen opgenomen, waarin observanten extra informatie kunnen geven. Aan het einde wordt gevraagd of de observant de sport zelf beoefent.

De pauzeregistratie is een functie die in 2019 is toegevoegd aan de applicatie. In de monitor van 2018 was het lastig te bepalen of externe factoren, zoals het gedrag van supporters of de scheidsrechter, de wedstrijdspanning beïnvloedden of dat die relatie andersom was. De metingen van die externe factoren vonden namelijk alleen aan het einde van de registratie plaats. Door de pauzeregistratie toe te voegen aan de applicatie is het mogelijk om meer inzicht te krijgen in het samenspel tussen de wedstrijdspanning en het gedrag van de sporters.

1.2 Veldwerkonderzoek

In verband met de coronamaatregelen is op voorhand gekozen voor een langere veldwerkperiode (twaalf weken) dan in andere jaren. Uiteindelijk hebben de observanten in 2021 een veldwerkperiode van negen weken gehad. Hierin zijn 215 bruikbare wedstrijden in negen sporten geobserveerd.

De observanten waren studenten met affiniteit met sport en bewegen. Voorafgaand aan de veldwerkperiode kregen alle observanten een cursus over het gebruik van de app. In deze cursus werd geoefend met de applicatie aan de hand van een wedstrijd op YouTube. Dit was voor ons een mogelijkheid om te bepalen hoe bekwaam de observanten waren in het gebruik van de app en of iedereen dezelfde gedragingen observeerde en registreerde. De cursus vergroot de betrouwbaarheid van de meting en data. Dit jaar stond in deze bijeenkomst het observeren in coronatijd centraal en werd onder andere ingegaan op het naleven van de coronamaatregelen. Bij de selectie van observanten is rekening gehouden met spreiding van woonplaats over Nederland. Verspreid over alle jaren zijn er op 136 verschillende plaatsen in Nederland observaties uitgevoerd.

De observanten werkten in 2021 (net als de andere jaren) onder een aantal voorwaarden:

- Ze moesten een training hebben gevolgd om te werken met de app.
- Ze moesten minimaal twaalf wedstrijden per periode registreren.
- Ze mochten geen registraties uitvoeren bij de vereniging(en) waar ze zelf lid van waren of training gaven.
- Ze moesten minstens drie verschillende sporten per periode registreren, te kiezen uit: basketbal, (beach)volleybal, handbal, hockey, korfbal, rugby, voetbal, zaalvoetbal en waterpolo.
- Ze mochten maximaal vijf wedstrijden van dezelfde sport observeren bij minimaal twee verschillende verenigingen.
- De observaties moesten betrekking hebben op minstens twee van de volgende leeftijdsgroepen: jongeren (12-18 jaar), senioren (18-35 jaar) en veteranen (35 jaar en ouder).¹

¹ In de rapportages voor 2020 werd de leeftijdsgroep 18 tot 35 jaar aangeduid als volwassenen en de leeftijdsgroep 35 jaar en ouder als senioren. We hebben besloten om deze categorieën te stroomlijnen met de categorisering van de SportklimaatApp. Dit

Uit eerdere metingen bleek dat er weinig verschil in gedrag en weinig onsportief gedrag bestaat in de doelgroep kinderen van 8-12 jaar. Daarom is na afloop van de onderzoeksperiode van 2017-2018 besloten deze doelgroep voortaan buiten beschouwing te laten. Door de focus op jongeren, senioren en veteranen kan meer inzicht worden verkregen in de wedstrijdspanning.

In 2019 moesten de observanten minimaal drie wedstrijden van voetbal en/of hockey bekijken, omdat toen een verdieping op die sporten plaatsvond. Deze voorwaarde is losgelaten in 2020. In 2021 is geen nieuwe voorwaarde toegevoegd.

Veel observanten hebben door het vroegtijdig stoppen van de veldwerkperiode vanwege de coronamaatregelen niet kunnen voldoen aan de gestelde voorwaarden. Dit heeft ook consequenties voor de samenstelling van de 215 geobserveerde wedstrijden. Hoe de verdeling van geslacht en leeftijd binnen een bepaalde sport verschilt over de tijd presenteren we in bijlage 1 (tabel b1.2, b1.3 en b1.4). In tabel 1.1 staat een overzicht van de tien veldwerkperiodes. In totaal is met 76 verschillende observanten gewerkt die minimaal één periode veldwerk hebben verricht. Het merendeel van de respondenten heeft meerdere periodes veldwerk verricht. Dit zorgt voor continuïteit in de observaties en de mogelijkheid om met deze observanten hun veldwerk te evalueren.

Tabel 1.1 Overzicht veldwerkperiodes in de periode 2017-2021

Periode ¹	Startdatum periode	Einddatum periode	Aantal observanten ²	Totaal aantal wedstrijden ³
1	22 april 2017	28 mei 2017	21	223
2	7 oktober 2017	12 november 2017	21	232
3	17 maart 2018	22 april 2018	20	246
4	15 september 2018	14 oktober 2018	15	174
5	6 april 2019	19 mei 2019	9	111 ⁴
6	14 september 2019	13 oktober 2019	10	137
7	4 april 2020	17 mei 2020	0	0
8	12 september 2020	10 oktober 2020	26	103
9	3 april 2021	23 mei 2021	0	0
10	11 september 2021	13 november 2021	23	215
Totaal			76	1.448

¹ Vanwege de coronamaatregelen zijn periode 7 en 9 zijn niet doorgegaan en is periode 8 ingekort.

² Observanten hebben vaak meerdere periodes wedstrijden geobserveerd. Het totale aantal (unieke) observanten (76) is dus geen optelling van het aantal observanten per veldwerkperiode.

³ In totaal zijn meer wedstrijden geregistreerd dan hier zijn weergegeven. Sommige wedstrijden voldeden niet aan de minimale eisen en zijn daarom niet opgenomen in de uiteindelijke analyse.

⁴ Bij het herzien van de data uit 2019 is gebleken dat één wedstrijd onterecht is verwijderd uit de steekproef. Deze voldeed bij nader inzien wel aan de criteria van meer dan twintig geobserveerde gedragingen in een wedstrijd. Het aantal bruikbare geobserveerde wedstrijden in periode 5 komt daarmee op 111.

betekent dat we in deze rapportage de leeftijdscategorie 18 tot 35 jaar aanduiden als senioren en leeftijdsgroep 35 jaar en ouder als veteranen.

1.3 Datastructuur

Met de data in dit onderzoek kunnen verschillende analyses uitgevoerd worden. Uit de observaties worden twee datasets verkregen:

- Wedstrijden in rijen: deze data geven een overzicht van de gedragingen die in een wedstrijd hebben plaatsgevonden met daarbij verschillende wedstrijdkenmerken en -achtergronden en contextfactoren (zoals gedrag van supporters, begeleiding en scheidsrechter).
- Gedragingen in rijen: deze data geven een chronologische weergave van de gedragingen gedurende de wedstrijd, waarbij een koppeling wordt gemaakt tussen moment van registratie en zichtbaar gedrag op dat specifieke moment in de wedstrijd.

Op basis van deze twee datasets wordt in het vervolg van de rapportage inzicht gegeven in de gedragingen die hebben plaatsgevonden tijdens de geobserveerde wedstrijden. Dit gebeurt in de vorm van beschrijvende data in hoofdstuk 2. In hoofdstuk 3 worden conclusies getrokken en aanknopingspunten gegeven voor toekomstige dataverzameling met de SportklimaatApp.

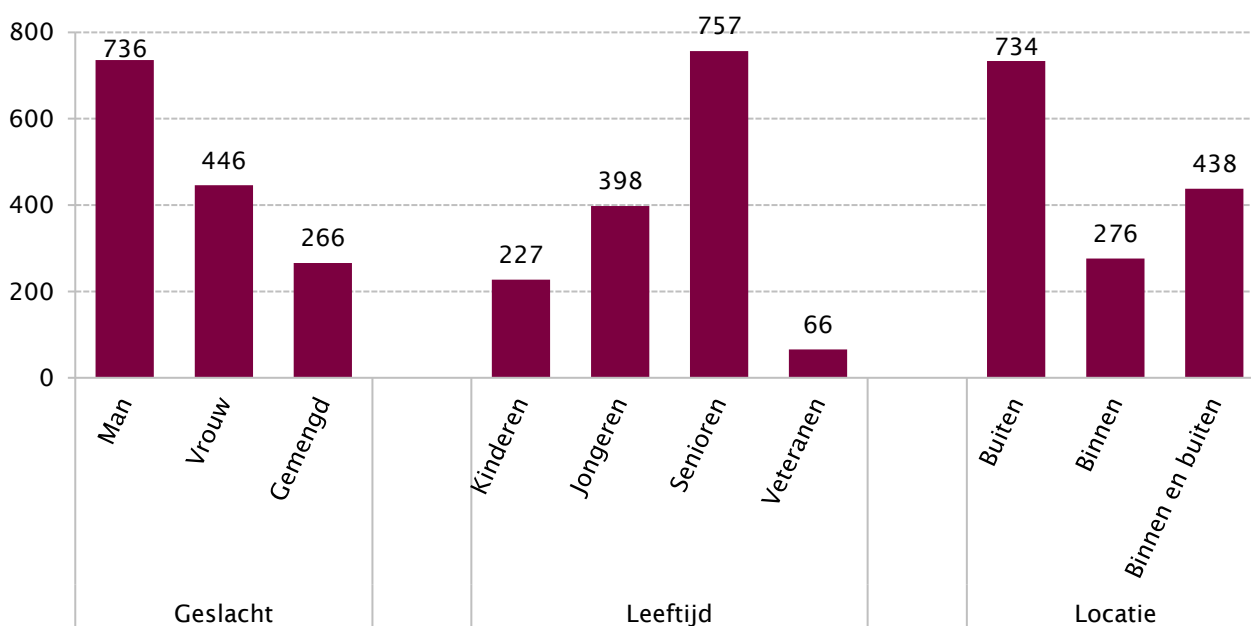
2. Gedrag tijdens de wedstrijd

In dit hoofdstuk gaan we gedetailleerder in op de uitkomsten van de registraties die via de SportklimaatApp zijn verricht. We presenteren de totalen van de verschillende tellingen en maken relevante uitsplitsingen naar geslacht, leeftijd en binnen- en/of buitensporten (paragraaf 2.1). Daarnaast laten we een gemiddeld wedstrijdverloop op basis van sportieve en onsportieve gedragingen zien (paragraaf 2.2 t/m 2.4). In paragraaf 2.5 kijken we naar de sportiviteit over de gehele wedstrijd, uitgesplitst naar observatiejaar. In paragraaf 2.6 lichten we de invloed van supporters en begeleiding toe en in paragraaf 2.7 de invloed van de scheidsrechters en ongewenst gedrag richting de scheidsrechter. Paragraaf 2.8 gaat over de ontwikkeling van de wedstrijdspanning in teamsporten. Het hoofdstuk sluit af met paragraaf 2.9, waarin we de wedstrijdspanning en de hoeveelheid fysieke gedragingen in ‘coronajaren’ 2020 en 2021 vergelijken met ‘pre-coronajaren’ 2017, 2018 en 2019.

2.1 Wedstrijdachtergronden

In de analyse zijn 1.448 wedstrijden meegenomen van negen verschillende sporten (basketbal, (beach)volleybal, handbal, hockey, korfbal, rugby, voetbal, zaalvoetbal en waterpolo). Ongeveer de helft van de wedstrijden was van uitsluitend mannen of jongens (figuur 2.1); de andere helft bestond uit gemengde teams of uitsluitend vrouwen. De helft van de wedstrijden betrof wedstrijden van senioren (ca. 18-35 jaar) en een klein gedeelte van de metingen betrof veteranen (35 jaar en ouder) en jongeren (12-18 jaar). Vanaf 2019 zijn geen wedstrijden van jonge kinderen (<12 jaar) meer geobserveerd. Ongeveer de helft van de wedstrijden vond buiten plaats. Onder de categorie buitensport vallen hockey, voetbal en rugby. Basketbal, waterpolo en zaalvoetbal zijn binnensporten. De sporten volleybal, handbal en korfbal kunnen zowel binnen als buiten worden beoefend. Tijdens de analyse van de wedstrijden is niet genoteerd of deze wedstrijden binnen of buiten plaatsvonden. Daarom is voor de categorie ‘binnen en buiten’ gekozen. In tabel b.1.1 in de bijlage staat een overzicht van het aantal geobserveerde wedstrijden per sport in de periode 2017-2021.

Figuur 2.1 Geanalyseerde wedstrijden naar achtergrond in de periode 2017-2021 (in absolute aantallen, n=1.448)

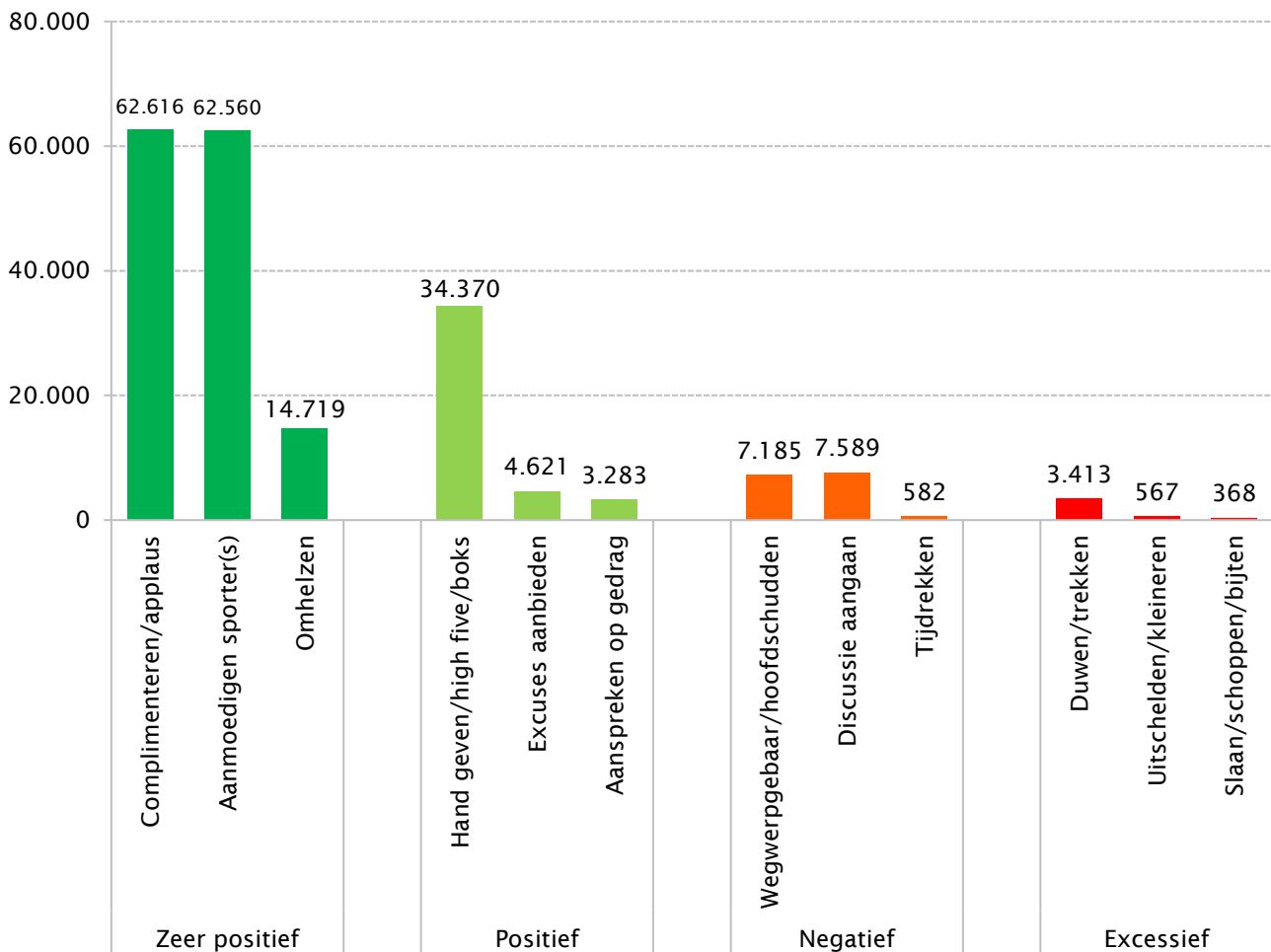
Bron: SportklimaatApp, 2017-2021 (observatieonderzoek), Mulier Instituut.

NB: Gemengde wedstrijden betreffen ook kinder- en jeugdwedstrijden waarbij jongens en meisjes gemengd spelen in andere sporten dan korfbal.

2.2 Positief en negatief wedstrijdgedrag

In de 1.448 geanalyseerde wedstrijden zijn in totaal 201.873 gedragingen van sportief of onsportief wedstrijdgedrag geregistreerd. Deze gedragingen waren in meerderheid zeer positief (69%) tot positief (22%) van aard (figuur 2.2). In 8 procent van de gevallen gaat het om negatieve gedragingen (met name discussie aangaan en wegwerpgebaren). 2 procent van alle gedragingen is excessief, waarbij duwen en trekken het meest voorkomt.

Figuur 2.2 Verdeling geregistreeerde gedragingen bij negen teamsporten, naar aard van de gedraging, in de periode 2017-2021 (in absolute aantallen, n=201.873)

Bron: SportklimaatApp, 2017-2021 (observatieonderzoek), Mulier Instituut.

Alle onderscheiden groepen laten een meerderheid aan positieve gedragingen zien (figuur 2.3). Toch is verschil te zien in de mate waarin negatieve en excessieve gedragingen voorkomen bij verschillende groepen. Zo valt op dat onder mannelijke senioren vaker negatief en excessief gedrag voorkomt. Naarmate sporters ouder worden neemt het aantal negatieve en excessieve gedragingen toe. Verder bestaan er verschillen in het aantal positieve en negatieve wedstrijdgedragingen tussen binnensporten, binnen- en buitensporten en buitensporten; de binnensporten en de buitensporten hebben een kleiner aandeel positieve gedragingen dan de binnen- en buitensporten.

Figuur 2.3 Gedragingen naar aard, per achtergrond in de periode 2017-2021 (in procenten, n=1.448)

Bron: SportklimaatApp, 2017-2021 (observatieonderzoek), Mulier Instituut.

2.3 Wedstrijden met rode (excessieve) gedragingen

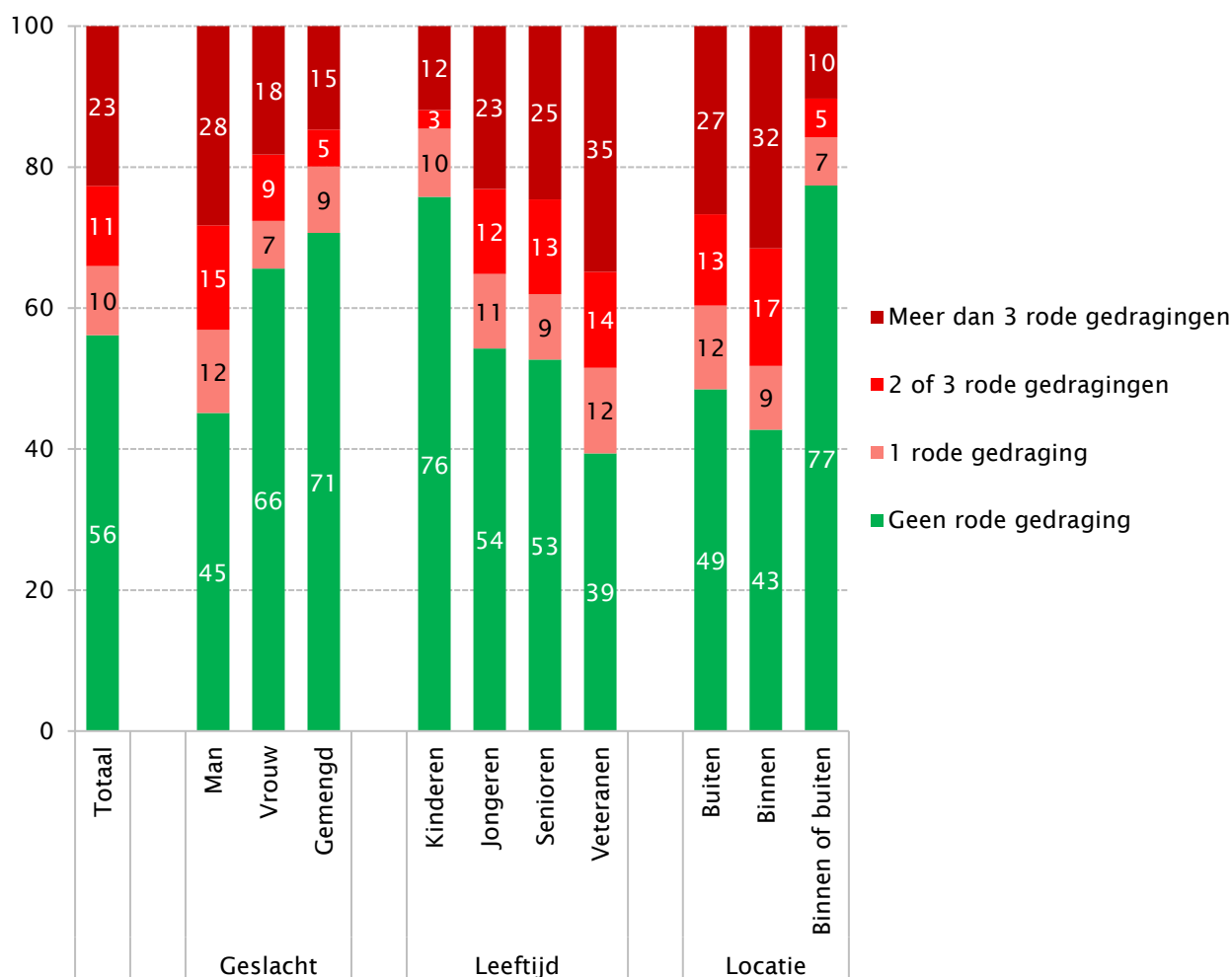
Waar oranje gedragingen, zoals hoofdschudden en tijdrekken, nog door grote groepen worden beschouwd als ‘acceptabel’ of ‘horend bij de sport’, is er brede consensus over de onaanvaardbaarheid van rode gedragingen (fysiek en verbaal geweld). Tegelijkertijd is niet iedere wedstrijd meteen een onsportieve of onaangename wedstrijd wanneer een rode gedraging plaatsvindt. Groene gedragingen kunnen een tegenwicht bieden aan een incidenteel ‘rood’ moment.

In figuur 2.4 wordt een verdeling gemaakt tussen wedstrijden waar één rode gedraging voorkwam, wedstrijden met twee of drie geregistreerde rode gedragingen en wedstrijden met meer dan drie excessieve gedragingen. De eerste categorie betreft incidenten, de tweede beschrijft wedstrijden waar een opeenvolging van rood gedrag gesust lijkt en de laatste categorie lijken wedstrijden die beperkt gesust zijn na een eerste rode gedraging.

In 635 van de 1.448 wedstrijden (44%) was sprake van minimaal één rode gedraging. Dit percentage is gestegen doordat in 2021 een aanmerkelijk hoger aandeel van de wedstrijden minimaal één rode gedraging bevatte (51%) dan het gemiddelde over de periode 2017-2020 (43%). In wedstrijden van mannen worden vaker één of meer rode gedragingen geregistreerd dan bij wedstrijden van vrouwen of gemengde teams: iets meer dan de helft van de wedstrijden bij de mannen tegenover iets meer dan één op de drie bij vrouwen. Dit geldt ook voor de veteranen ten opzichte van de andere leeftijdscategorieën. Het valt op dat onder de veteranen het aandeel incidentele en ‘gesuste’ wedstrijden beperkt is (resp. 12% en 14%) ten

opzichte van het aandeel wedstrijden met meer dan drie rode gedragingen. De sporten die zowel binnen als buiten gespeeld worden, hebben in verhouding weinig rode gedragingen.

Figuur 2.4 Aantal rode (excessieve) gedragingen per wedstrijd in de periode 2017-2021 (in procenten, n=1.448)

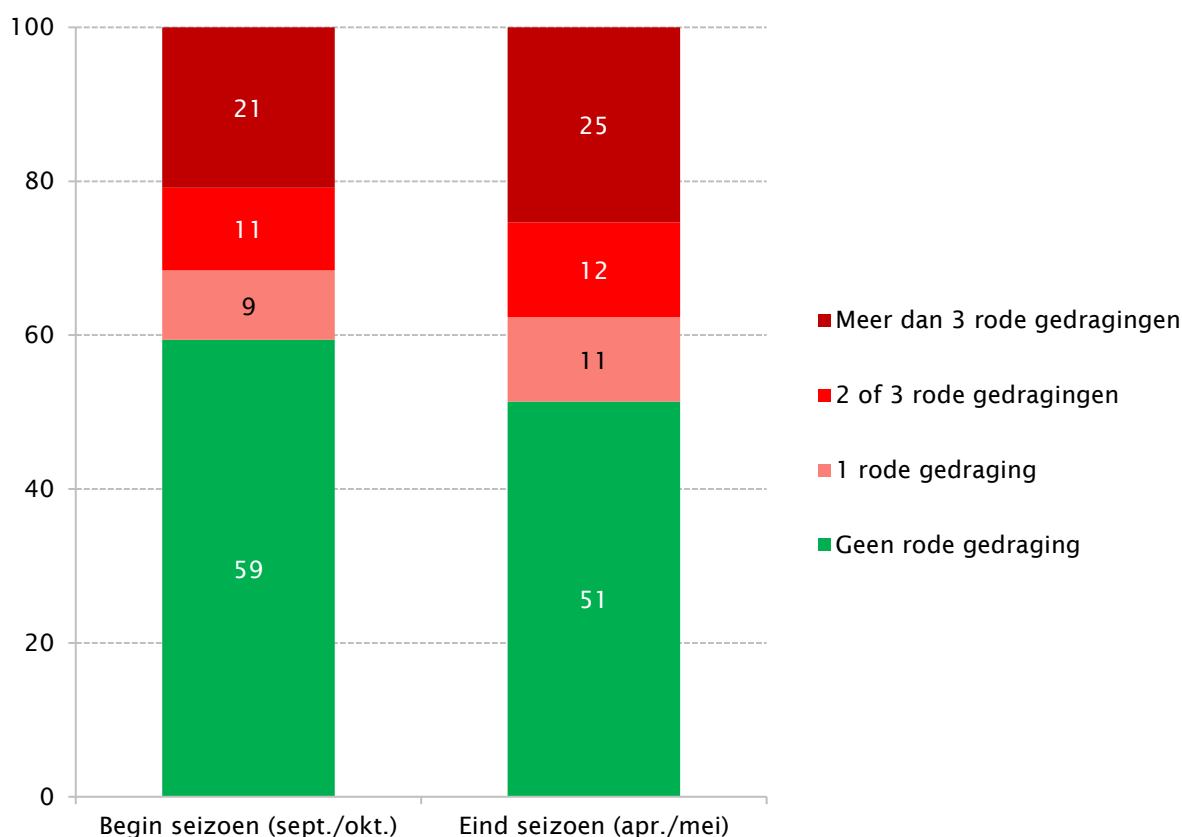

Bron: SportklimaatApp, 2017-2021 (observatieonderzoek), Mulier Instituut.

Alle gevolgde teamsporten werken seizoenen af die starten in het najaar en eindigen in het voorjaar. Ze volgen daarmee de schooljaren. De veldwerkperiodes zijn afgestemd op deze indeling en bieden de mogelijkheid om te vergelijken of meer rode gedragingen plaatsvinden aan het begin van het seizoen of juist aan het einde.

Uit deze analyse blijkt dat het aandeel wedstrijden met één of meer rode gedragingen toeneemt naarmate het seizoen op zijn einde loopt (figuur 2.5). In het begin van het seizoen is dit bij 41 procent van de wedstrijden het geval; aan het eind van het seizoen gaat het gemiddeld om 49 procent van de wedstrijden. In 2021 lag het percentage wedstrijden met minimaal één rode gedraging in het begin van het seizoen beduidend hoger dan in de voorgaande jaren: in de periode 2017-2020 varieerde dit tussen de 32 en 42 procent, terwijl het in 2021 om 51 procent van de wedstrijden ging.

Figuur 2.5 Aantal rode gedragingen per wedstrijd, naar periode¹ in het seizoen, in de periode 2017-2021 (in procenten, n=1.448)

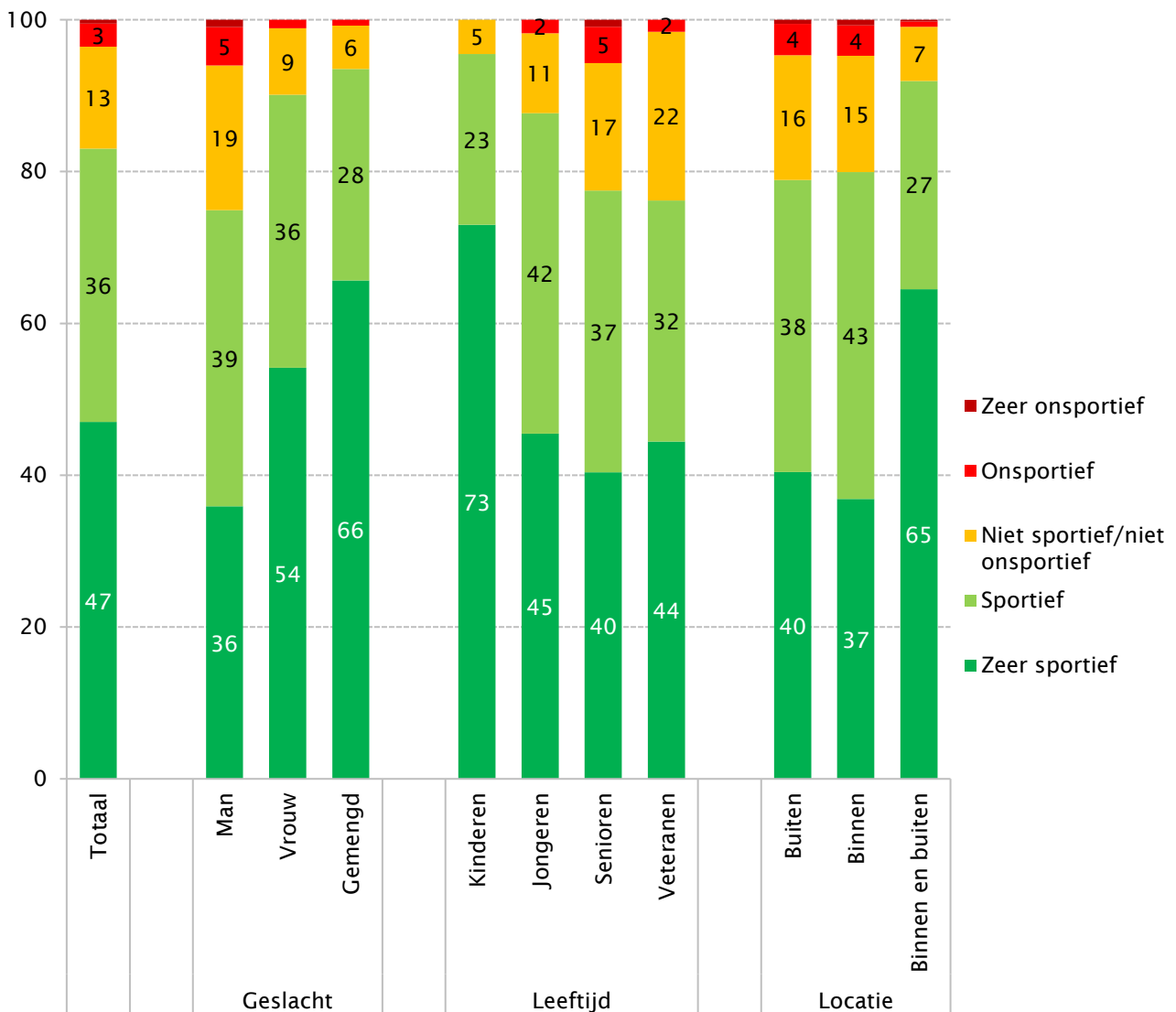
Bron: SportklimaatApp, 2017-2021 (observatieonderzoek), Mulier Instituut.

¹ In de observatieperiodes van 2020 en 2021 gaat het alleen om een meting aan het begin van het seizoen.

2.4 Sportiviteit over de gehele wedstrijd

Dat niet iedere wedstrijd met één of meer rode gedragingen gelijkstaat aan een (zeer) onsportieve sportervaring, blijkt uit de beoordelingen van de observanten. Zij werden aan het eind van de wedstrijd gevraagd het algemene karakter van de wedstrijd te beoordelen. Hoewel 10 procent van alle gedragingen negatief of excessief is (paragraaf 2.2) en 23 procent van de sportwedstrijden te maken heeft met drie of meer rode gedragingen (paragraaf 2.3), ervaren de observanten slechts 4 procent van de wedstrijden als (zeer) onsportief (figuur 2.6). Opvallende ‘positieve uitschieters’ zijn wedstrijden met gemengde teams, van kinderen en uit de categorie ‘binnen- en buitensporten’. In deze wedstrijdscategorieën zijn zeer weinig wedstrijden door de observanten als onsportief beoordeeld.

Figuur 2.6 Beoordeelde mate van sportiviteit over gehele wedstrijd in de periode 2017-2021 (in procenten, n=1.448)

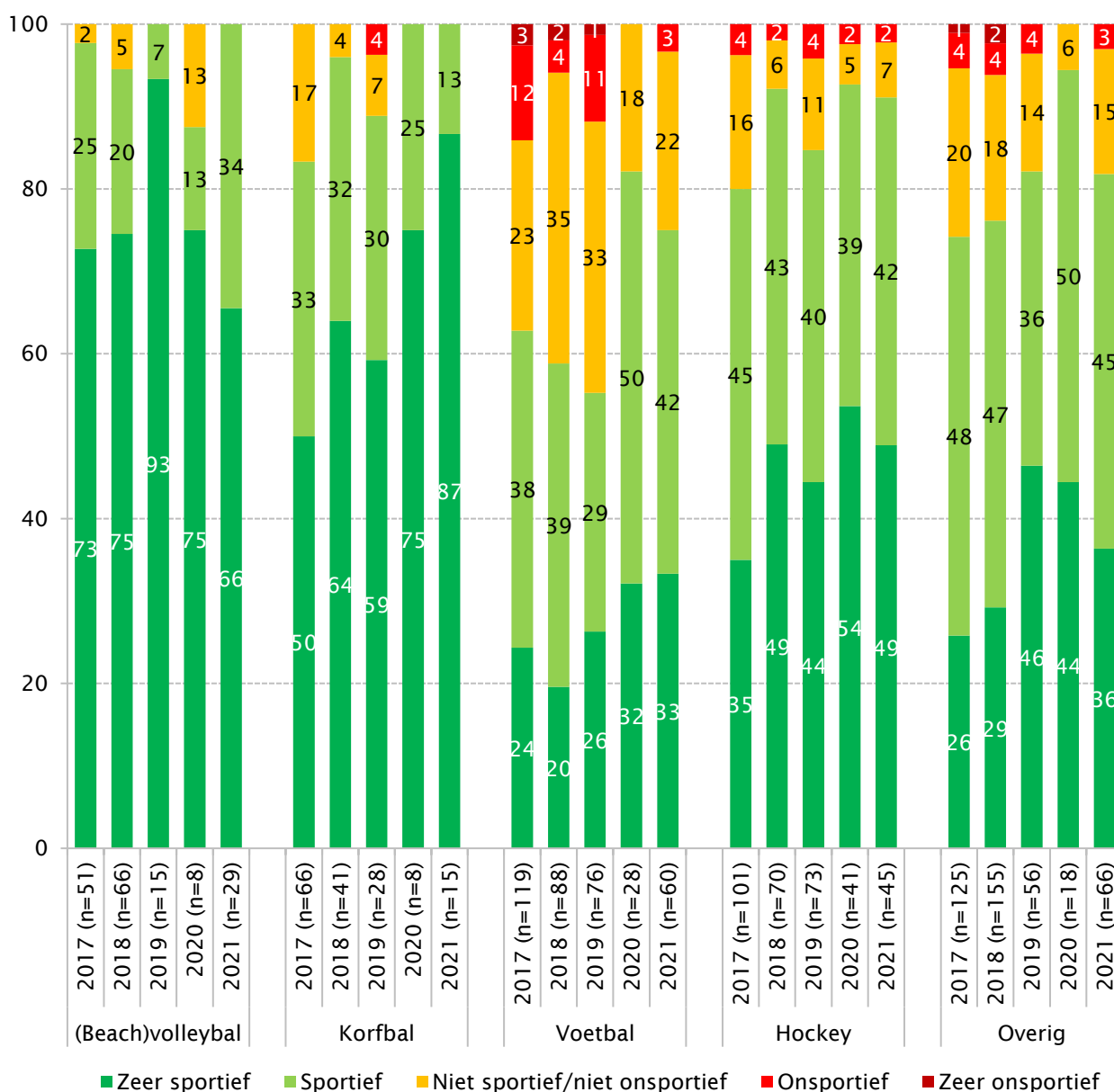

Bron: SportklimaatApp, 2017-2021 (observatieonderzoek), Mulier Instituut.

2.5 Sportiviteit over de gehele wedstrijd van 2017 tot en met 2021

Uit eerder onderzoek (Romijn et al., 2018) blijkt dat de wedstrijdssportiviteit gemiddeld genomen verschilt per sport. In figuur 2.7 wordt de beoordeelde mate van sportiviteit per sport per jaar gepresenteerd, op basis van het oordeel van observanten over de algemene sportiviteit van de wedstrijd. Het gaat hierbij om wedstrijden die zijn gespeeld door jongeren, senioren of veteranen. De categorie 'kinderen' is niet meegenomen in deze selectie van wedstrijden, omdat hierover sinds 2019 geen data meer worden verzameld. Dit bemoeilijkt de longitudinale vergelijking in deze categorie.

Figuur 2.7 Beoordeelde mate van sportiviteit over gehele wedstrijd, per sport, in de periode 2017-2021 (in procenten)

Bron: SportklimaatApp, 2017-2021 (observatieonderzoek), Mulier Instituut.

In figuur 2.7 is te zien dat in de periode 2017-2021 in alle sporten meer dan de helft van de wedstrijden sportief tot zeer sportief is verlopen. Het aandeel onsportieve of zeer onsportieve wedstrijden is maximaal 15 procent (voetbal in 2017). In de meeste sporten was tussen 2017 en 2020 een stijging waarneembaar in het aandeel sportieve en zeer sportieve wedstrijden. In 2021 stagneert deze stijging bij hockey, voetbal en overige sporten. Alleen bij (beach)volleybal en korfbal lijkt de stijgende trend door te zetten. In 2021 werden alle geobserveerde wedstrijden van deze sporten als (zeer) sportief aangemerkt, al daalde bij (beach)volleybal wel het aantal wedstrijden dat als zeer sportief werd beoordeeld.

Bij de categorie ‘overige sporten’² lijkt sprake te zijn van een trend. Bij (beach)volleybal heeft de trend niet doorgezet in 2020, maar het is lastig om hier uitspraken over te doen op basis van acht geobserveerde wedstrijden. Bij hockey en voetbal is het aandeel sportief beoordeelde wedstrijden ten opzichte van 2019 gestegen.

Het is wel belangrijk een kanttekening te plaatsen bij deze observaties. De samenstelling van de geobserveerde wedstrijden (geslacht en leeftijd) is namelijk van grote invloed op het verloop van de wedstrijdportiviteit over de jaren heen. In de veldwerkperiodes verschilt bijvoorbeeld het aantal vrouwenwedstrijden dat in een bepaalde sport is geobserveerd. Hoe de verdeling van geslacht en leeftijd *binnen* een bepaalde sport verschilt over de tijd presenteren we in bijlage 1 (tabel b1.2, b1.3 en b1.4).

Bij de interpretatie van de uitkomsten rekening moet dus met een aantal zaken rekening worden gehouden. Zo zijn in 2020 vanwege coronamaatregelen minder wedstrijden per sport geobserveerd dan in andere jaren. Verder zijn er per sport specifieke zaken van invloed op de beoordeling van de resultaten:

- (Beach)volleybal: in 2019 zijn relatief veel dameswedstrijden geobserveerd en was het aandeel seniorenwedstrijden relatief groot. Ook in 2017, 2018 en 2021 is dit het geval, maar dan in iets mindere mate. Vrouwen laten gemiddeld genomen meer sportief wedstrijdgedrag zien. In 2020 was het aandeel mannen- en vrouwenwedstrijden gelijk en was het aandeel geobserveerde wedstrijden van jongeren juist relatief groot.
- Korfbal: van 2017 tot en met 2020 bestonden de geobserveerde korfbalwedstrijden voor het overgrote deel uit gemengde wedstrijden en voor een klein deel dameswedstrijden (max. 13%, in 2020). In 2021 zijn alleen gemengde wedstrijden geobserveerd. Waar de geslachtsverdeling van geobserveerde wedstrijden stabiel is over de tijd, fluctueert de leeftijdsverdeling flink. In 2019 werden vooral wedstrijden van senioren geobserveerd, in 2020 ging het vooral om wedstrijden van jongeren. In 2017, 2018 en 2021 bestond een kleine meerderheid van de geobserveerde wedstrijden uit seniorenwedstrijden.
- Voetbal: qua leeftijdsopbouw van de geobserveerde wedstrijden waren 2018, 2020 en 2021 redelijk gelijk. In deze jaren bestonden de geobserveerde wedstrijden voor ongeveer de helft uit seniorenwedstrijden en voor de andere helft uit jongerenwedstrijden. In 2017 en 2019 werden duidelijk meer seniorenwedstrijden dan jongerenwedstrijden geobserveerd. In alle jaren zijn beduidend meer mannen- dan vrouwenwedstrijden geobserveerd.
- Hockey: van alle sporten is de verdeling van de geobserveerde wedstrijden op de factoren geslacht en leeftijdscategorie bij hockey het meest constant. Een klein deel van de geobserveerde wedstrijden bestaat uit veteranenwedstrijden. De verhouding tussen jongerenwedstrijden en seniorenwedstrijden is verder relatief gelijk. Ook de verhouding qua geslacht is jaarlijks relatief gelijk.
- Overige sporten: in 2019 zijn weinig handbalwedstrijden geobserveerd en relatief veel waterpolowedstrijden. In 2020 zijn wederom weinig handbalwedstrijden geobserveerd en geen rugbywedstrijden. Daarnaast zijn er in deze categorie, mogelijk door de wisselende mix van geobserveerde sporten, vrij veel fluctuaties in de verdelingen van geslacht en leeftijd.

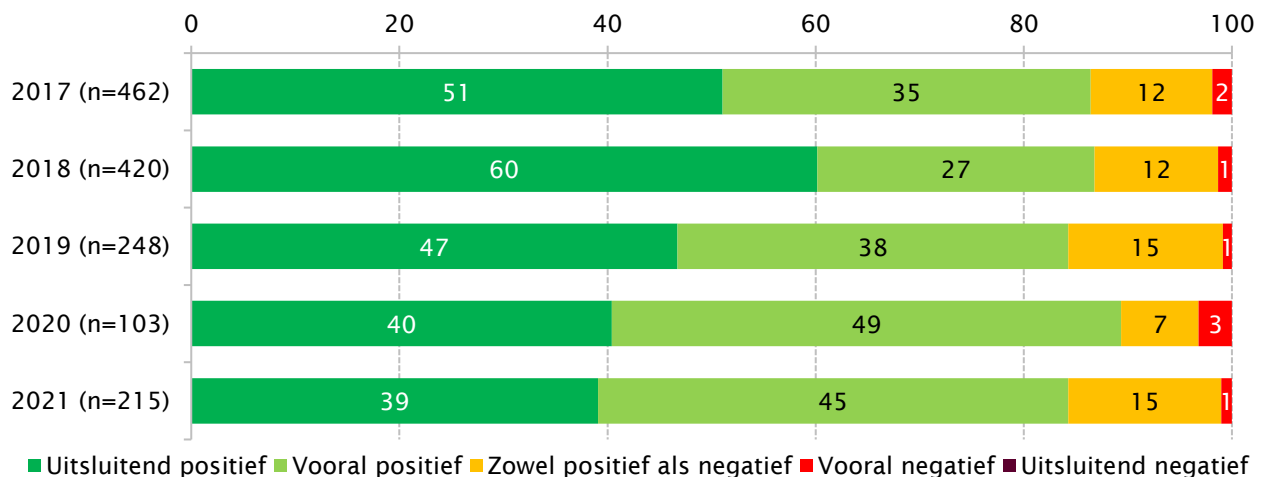
² Hierbij gaat het om de sporten waterpolo, handbal, basketbal, rugby (geen wedstrijden in 2020) en zaalvoetbal.

2.6 Gedrag supporters en begeleiding

De sportiviteit van een wedstrijd heeft niet alleen te maken met het gedrag van de spelers op het veld. Een wedstrijd is een sociaal proces waar meerdere personen, met verschillende rollen, bij betrokken zijn (Stevens et al., 2020). Uit eerdere internationale studies bleek al dat het wedstrijdgedrag van spelers wordt beïnvloed door gedragingen van supporters, begeleiders en de scheidsrechter en door het scoreverloop (Mummendey & Mummendey, 1983). Wetenschappers zijn het niet altijd met elkaar eens over hoe deze factoren elkaar beïnvloeden, omdat relaties en gedragingen tussen betrokkenen op en rond het veld wederkerig en afhankelijk zijn.

In figuur 2.8 is te zien hoe het gedrag van supporters is beoordeeld. Hierin zijn de wedstrijden zonder supporters en zonder begeleiding niet meegenomen. Het aandeel wedstrijden waarbij het gedrag van supporters door de observanten als (uitsluitend) positief wordt beoordeeld is door de jaren heen behoorlijk stabiel. In de jaren 2017 tot en met 2021 ligt dit aandeel constant tussen de 84 en 89 procent. Na 2018 is er wel sprake van een daling van het aandeel wedstrijden waarbij het gedrag van supporters door de observanten als uitsluitend positief wordt beoordeeld, al lijkt deze daling wat af te vlakken. Het aandeel wedstrijden waarbij het gedrag van supporters als vooral of uitsluitend negatief wordt beoordeeld is stabiel laag. In 2021 is het gedrag van supporters slechts bij 1 procent van de wedstrijden als negatief beoordeeld.

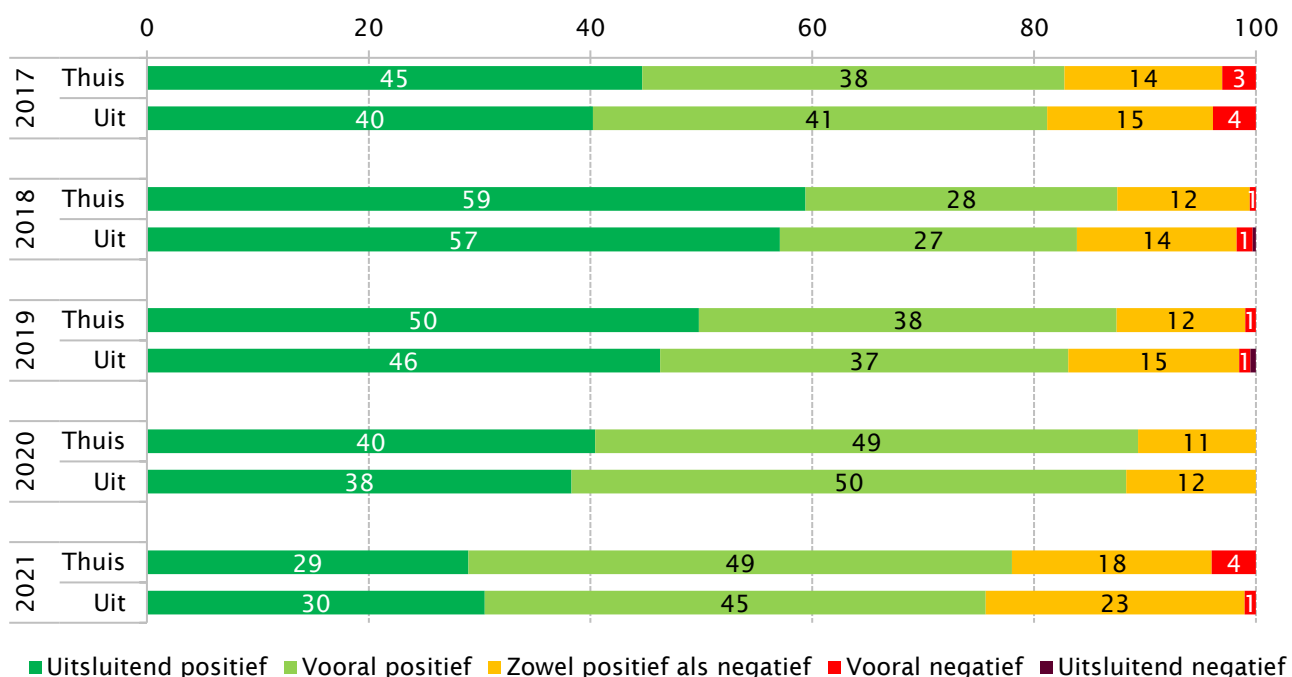
Figuur 2.8 Beoordeeld gedrag van supporters over gehele wedstrijd in de periode 2017-2021 (in procenten, n=1.448)

Bron: SportklimaatApp, 2017-2021 (observatieonderzoek), Mulier Instituut.

Ook het gedrag van de begeleiding van spelers kan van invloed zijn op de wedstrijd. Dit geldt zowel voor de begeleiding van de thuis spelende ploeg als voor die van de uit spelende ploeg. Van 2017 tot en met 2020 werd het gedrag van de begeleiding van de thuis ploeg over het algemeen iets positiever beoordeeld dan dat van de begeleiding van de uit ploeg (figuur 2.9). Opvallend is dat het gedrag van de begeleiding van de thuis ploeg in 2021 juist vaker negatief werd beoordeeld (4% versus 1%). Het gedrag van de begeleiding van de thuis ploeg werd in 2021 wel vaker als positief (78%) beoordeeld dan dat van de begeleiding van de uit ploeg (75%).

Figuur 2.9 Beoordeeld gedrag van begeleiding thuis- en uitteams over de gehele wedstrijd, in de periode 2017-2021 (in procenten, n=1.448)

Bron: SportklimaatApp, 2017-2021 (observatieonderzoek), Mulier Instituut.

2.7 Gedrag tegen en van scheidsrechters

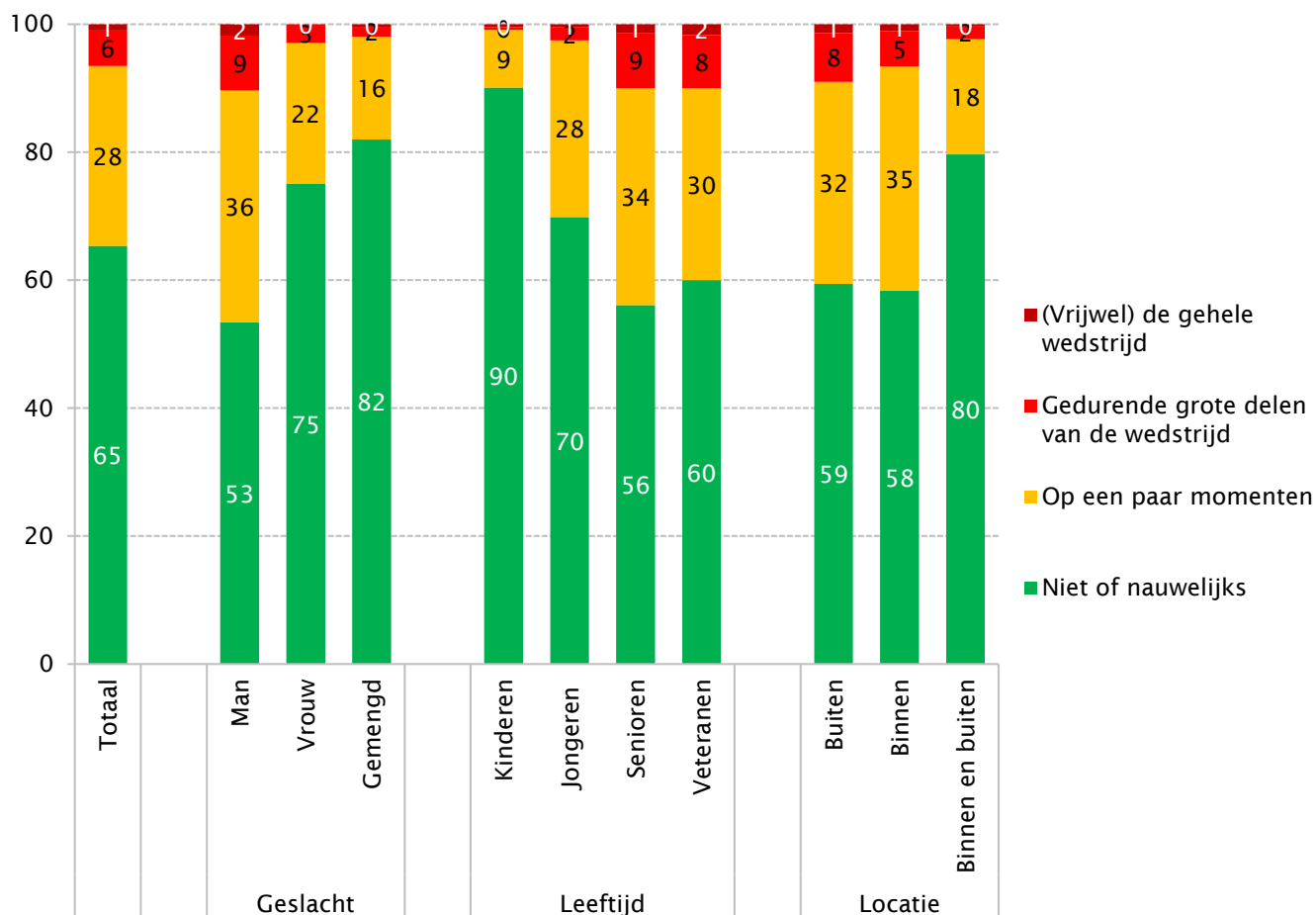
Al vanaf de eerste observatieperiode in 2017 wordt gekeken naar ongewenst gedrag tegen de scheidsrechter. Vanaf periode twee in 2019 is ook de mogelijke partijdigheid van de scheidsrechter geobserveerd (toevoeging in de SportklimaatApp), omdat uit eerdere observatieperiodes bleek dat die soms invloed had op het gedrag van spelers.

In twee derde van de wedstrijden (65%, figuur 2.10) wordt niet of nauwelijks ongewenst gedrag van spelers tegen de scheidsrechter geobserveerd. De opvallendste positieve uitschieters zijn wedstrijden met gemengde teams, van kinderen en uit de categorie ‘binnen- en buitensporten’.

Bij 35 procent van de wedstrijden wordt ongewenst gedrag tegen de scheidsrechter ervaren: in 28 procent van deze wedstrijden gaat het om een paar momenten tijdens de wedstrijd en in 7 procent van deze wedstrijden gaat het om het grote delen van de wedstrijd of (vrijwel) de gehele wedstrijd. Mannelijke spelers vertonen vaker ongewenst gedrag tegen de scheidsrechter dan vrouwelijke spelers. Bij gemengde wedstrijden vindt nog minder ongewenst gedrag plaats dan bij wedstrijden met alleen vrouwelijke spelers.

Ongewenst gedrag van spelers richting de scheidsrechter komt minder voor bij jeugdwedstrijden dan bij wedstrijden van senioren of veteranen. Daarnaast is er bij sporten die zowel binnen als buiten gespeeld kunnen worden (handbal, korfbal, volleybal) beduidend minder ongewenst gedrag van spelers richting de scheidsrechter dan bij sporten die alleen binnen of alleen buiten worden gespeeld.

Figuur 2.10 Ongewenst gedrag van spelers tegen de scheidsrechter over de gehele wedstrijd, in de periode 2017-2021 (in procenten, n=1.430¹)

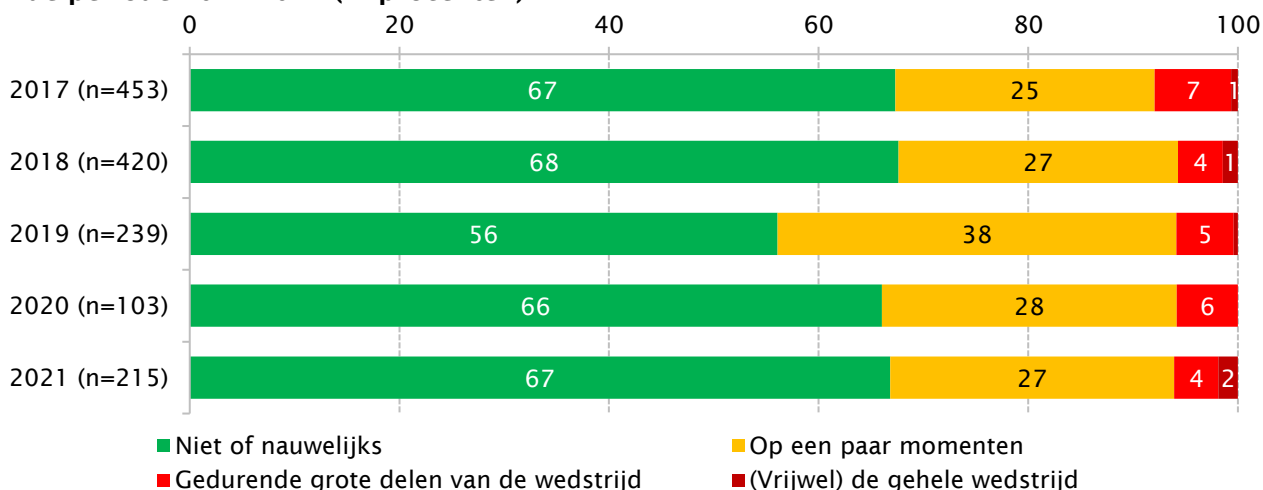
Bron: SportklimaatApp, 2017-2021 (observatieonderzoek), Mulier Instituut.

¹ Van een aantal wedstrijden is het ongewenste gedrag tegen de scheidsrechter niet of niet goed geregistreerd, waardoor deze wedstrijden niet konden worden meegenomen in deze analyse.

In figuur 2.11 wordt het beoordeelde ongewenste gedrag tegen scheidsrechters over de gehele wedstrijd naar jaar uitgesplitst. Over de tijd is het aandeel wedstrijden met niet of nauwelijks ongewenst gedrag tegen de scheidsrechter nagenoeg gelijk gebleven. Opvallend is dat het aandeel wedstrijden met niet of nauwelijks ongewenst gedrag richting de scheidsrechter daalt van 68 procent in 2018 naar 56 procent in 2019 en vervolgens weer stijgt naar 66 procent in 2020. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat in 2019 meer hockey- en voetbalwedstrijden zijn geobserveerd. Bij deze wedstrijden zien we vaker ongewenst gedrag tegen de scheidsrechter.

Ook het aandeel wedstrijden waarin veel ongewenst gedrag van spelers richting de scheidsrechter wordtesignaleerd is behoorlijk stabiel. Vanaf 2018 gebeurt dit jaarlijks bij 6 procent van de wedstrijden gedurende grote delen van de wedstrijd of (vrijwel) de gehele wedstrijd.

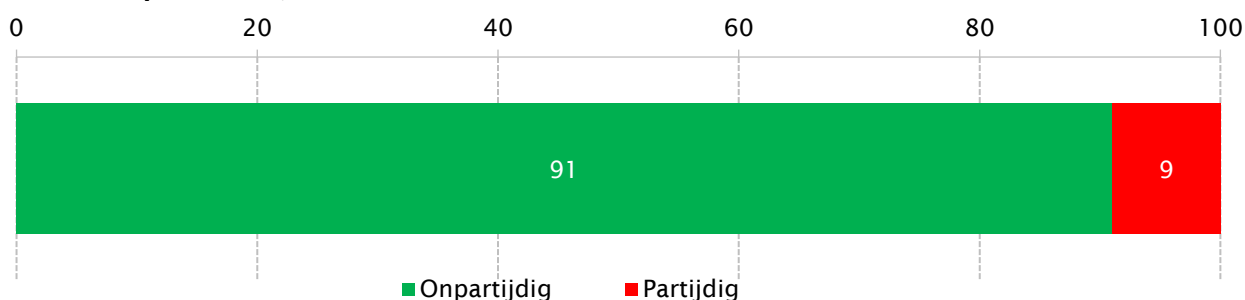
Figuur 2.11 Ongewenst gedrag van spelers tegen de scheidsrechter over de gehele wedstrijd, in de periode 2017-2021 (in procenten)

Bron: SportklimaatApp, 2017-2021 (observatieonderzoek), Mulier Instituut.

Sinds 2019 is ook het gedrag van de scheidsrechters over de gehele wedstrijd geobserveerd. Dit wordt bij ruim negen op de tien wedstrijden als onpartijdig beoordeeld (91%, figuur 2.12). Bij 9 procent van de wedstrijden wordt het gedrag van de scheidsrechter als partijdig ervaren. Deze partijdigheid is iets vaker in het voordeel van het thuisteam (5%) dan van het uitteam (4%).

Figuur 2.12 Beoordeeld gedrag van de scheidsrechter over de gehele wedstrijd, in 2019, 2020 en 2021 (in procenten, n=455)

Bron: SportklimaatApp, 2019-2021 (observatieonderzoek), Mulier Instituut.

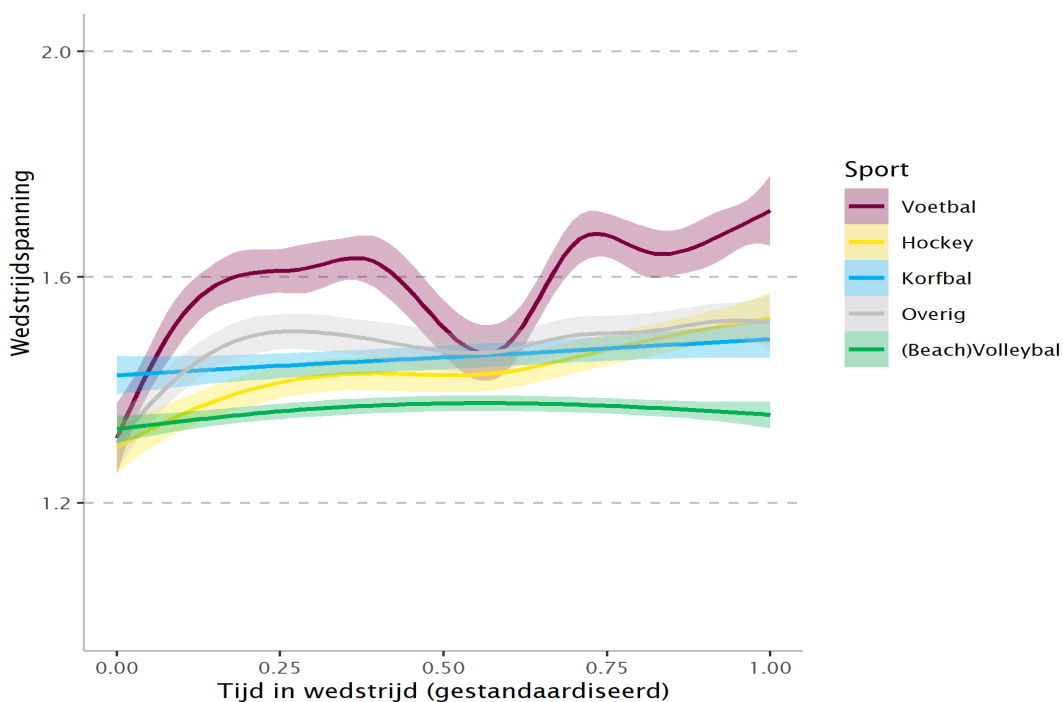
2.8 Wedstrijdspanning

In de Monitor Sportief Wedstrijdgedrag 2018 is nader ingegaan op de ontwikkeling van sportief wedstrijdgedrag gedurende wedstrijden. Om deze ontwikkeling duidelijk te maken is gekeken naar de wedstrijdspanning. Deze maat³ geeft aan de hand van de geobserveerde gedragingen globaal aan hoe groot de ‘spanning’ in de wedstrijd is.

Figuur 2.13 geeft inzicht in de wedstrijdspanning van verschillende sporten. Voetbal heeft gedurende het grootste deel van een gemiddelde wedstrijd de hoogste wedstrijdspanning. De wedstrijdspanning loopt bij (beach)volleybal constant en laat bij hockey, en in mindere mate bij korfbal en overige sporten, een lichte stijging zien.

De wedstrijdspanning bij voetbal bouwt op in de eerste helft van de wedstrijd. De rust lijkt een de-escalerend effect te hebben: de spanning neemt af rond het midden van de wedstrijd. Enige tijd na de rust neemt deze weer toe. De tweede helft van een voetbalwedstrijd lijkt minder constant in de wedstrijdspanning dan de eerste helft. In mindere mate is deze opbouw ook zichtbaar bij hockey en overige sporten.

Figuur 2.13 Gemiddelde ontwikkeling wedstrijdspanning naar sporttak in de periode 2017-2021 (95% betrouwbaarheidsinterval, n=1.448)

Bron: SportklimaatApp, 2017-2021 (observatieonderzoek), Mulier Instituut.

³ Voor het bepalen van de wedstrijdspanning zijn alle gedragingen in fracties van vijf minuten gegroepeerd. De verhouding tussen de groene, oranje en rode gedragingen bepaalt het sportieve karakter van de fractie. Deze verhouding tussen onsportieve en sportieve gedragingen in een afgebakende fractie wordt uitgedrukt in een cijfer voor de wedstrijdspanning. Dit cijfer loopt van 1 tot 4. Hoe hoger het cijfer, des te hoger het aantal onsportieve gedragingen in deze vijf minuten. Dit cijfer wordt vervolgens gedurende de gehele wedstrijd steeds opnieuw berekend. Omdat niet alle wedstrijden even lang duren, is besloten het verloop van de wedstrijdspanning naar de proportie van de wedstrijd uit te drukken.

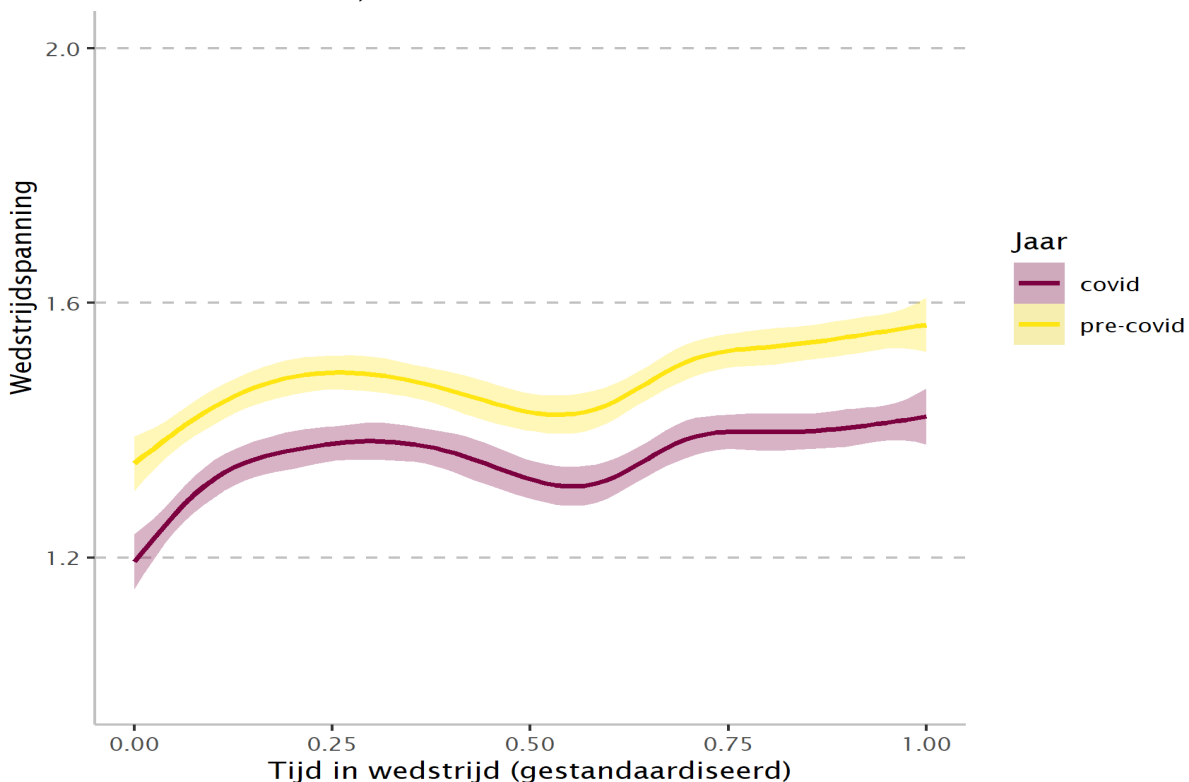
2.9 Wedstrijdgedrag in coronatijd

Sinds 2020 hebben sportverenigingen in Nederland te maken met corona en de bijkomende maatregelen. In de vorige Monitor Sportief Wedstrijdgedrag zijn we ingegaan op de invloed van corona(maatregelen) op het wedstrijdgedrag. Dit jaar bekijken we of die ontdekte invloeden dit jaar hebben doorgezet.

In figuur 2.14 wordt de wedstrijdspanning in ‘coronajaren’ 2020 en 2021 vergeleken met de wedstrijdspanning in 2017, 2018 en 2019, toen er nog geen coronamaatregelen van kracht waren. Hierbij is voor de periode 2017-2019 alleen de wedstrijdspanning aan het begin van het seizoen meegenomen, omdat in 2020 en 2021 enkel aan het begin van het seizoen kon worden geobserveerd. Zowel in de ‘coronajaren’ als in de ‘pre-coronajaren’ stijgt de spanning naarmate de wedstrijd vordert. De wedstrijdspanning ligt in 2020 en 2021 over de gehele wedstrijd wel lager dan in de periode 2017-2019.

Een belangrijk verschil tussen de twee perioden is de beperkte aanwezigheid of zelfs afwezigheid van supporters bij de wedstrijden vanwege coronamaatregelen. Uit eerder onderzoek (Romijn et al., 2018) bleek dat de wedstrijdspanning in de tweede helft van de wedstrijd bij afwezigheid - of een positieve invloed - van supporters lager lag dan wanneer de invloed van supporters als neutraal of negatief werd beoordeeld. Het is dan ook plausibel dat de beperkte aanwezigheid van supporters in 2020 en 2021 (een deel van) het verschil in wedstrijdspanning verklaart.

Figuur 2.14 Gemiddelde ontwikkeling wedstrijdspanning aan het begin van het seizoen, in ‘pre-coronajaren’ (2017, 2018 en 2019, n=558) en ‘coronajaren’ (2020 en 2021, n=321; 95% betrouwbaarheidsinterval)

Bron: SportklimaatApp, 2017-2021 (observatieonderzoek), Mulier Instituut.

Een aantal van de wedstrijdgedragingen die zijn geobserveerd met de SportklimaatApp vindt plaats binnen de anderhalve meter afstand. Deze zijn in tabel 2.1 gecategoriseerd als ‘fysieke gedragingen’. Er zijn vier categorieën fysieke gedragingen te onderscheiden: omhelzen, hand geven/high five/boks, slaan/schoppen/bijten en duwen/trekken.

Sinds 2019 wordt het aandeel fysieke gedragingen in wedstrijden jaarlijks een beetje kleiner. Dat het aandeel fysieke gedragingen in 2021 kleiner is dan in de voorgaande twee jaren komt vooral door een kleiner aandeel hand geven/high five/boks in wedstrijden. Ook valt op dat spelers elkaar in ‘coronajaren’ 2020 en 2021 relatief vaker aanspreken op hun gedrag dan in 2019, al kwam dit in 2021 relatief alweer iets minder vaak voor dan in 2020. Het is op basis van de data niet mogelijk vast te stellen of het hierbij ging om aanspreken op ‘coronaproof’ wedstrijdgedrag (c.q. het verminderen van fysiek contact tussen spelers). Het laat wel zien dat fysieke wedstrijdgedragingen op de sportvelden, in de sporthallen en de zwembaden sinds corona minder vaak voorkomen.

Tabel 2.1 Aantal geregistreerde wedstrijdgedragingen in 2019, 2020 en 2021

Vorm van wedstrijdgedrag	Aantal geregistreerde gedragingen in 2021		Aantal geregistreerde gedragingen in 2020		Aantal geregistreerde gedragingen in 2019	
	n	%	n	%	n	%
Aanmoedigen sporters	15.915	40,13	5.632	34,36	9.804	33,30
Complimenteren/applaus	12.141	30,61	5.575	34,01	10.215	34,69
Hand geven/high five/boks ¹	4.288	10,81	2.199	13,42	3.891	13,22
Omhelzen ¹	2.439	6,15	969	5,91	2.334	7,93
Hoofdschudden	1.403	3,54	627	3,83	901	3,06
Aanspreken op gedrag	803	2,02	457	2,79	198	0,67
Discussie aangaan	1.123	2,83	451	2,75	979	3,33
Excuses aanbieden	813	2,05	237	1,45	742	2,52
Duwen/trekken ¹	534	1,35	171	1,04	234	0,79
Tijdrekken	57	0,14	32	0,20	88	0,30
Uitschelden/kleineren	108	0,27	28	0,17	47	0,16
Slaan/schoppen/bijten ¹	37	0,09	13	0,08	10	0,03
<i>Σ fysieke gedragingen</i>	7.298	18,40	3.352	20,45	6.469	21,97
<i>Σ niet-fysieke gedragingen</i>	32.363	81,60	13.039	79,55	22.974	78,03
Totaal	39.661	100	16.391	100	29.443	100

Bron: SportklimaatApp, 2019-2021 (observatieonderzoek), Mulier Instituut.

¹ Hand geven/high five/boks, omhelzen, duwen/trekken en slaan/schoppen/bijten vallen onder fysieke gedragingen.

3. Conclusie

Door corona heeft de sportwereld zich flink moeten aanpassen. Met de persconferentie van 25 januari 2021 werd het weer mogelijk om publiek uit te nodigen voor sportwedstrijden, ook in de amateursport. Door de eerdere coronamaatregelen konden we in het voorjaar van 2021 geen data konden verzamelen. In de tweede geplande dataverzameling in het najaar moesten we de dataverzameling met de SportklimaatApp uiteindelijk op 13 november 2021 stopzetten vanwege de coronamaatregelen. Ondanks de beperkingen bezochten observanten wedstrijden en registreerden ze een totaal van 39.661 gedragingen in 2021. We staan in deze slotbeschouwing stil bij de belangrijkste resultaten uit de rapportage en werpen een blik op de dataverzameling van volgend jaar.

3.1 Vier conclusies

Op basis van de resultaten uit de hoofdstukken kunnen vier belangrijke conclusies worden getrokken:

De meeste gedragingen van teamsporters zijn positief tot zeer positief

Net als voorgaande jaren kan de conclusie worden getrokken dat het gedrag van teamsporters tijdens geobserveerde wedstrijden in overgrote mate (zeer) positief is. Vanaf 2017 zijn 201.873 gedragingen geregistreerd, waarvan 90 procent (zeer) positief was. De resterende 10 procent van de gedragingen was grotendeels negatief (8%) en incidenteel excessief (2%). Hoewel excessieve gedragingen veel minder voorkomen dan positieve gedragingen, viel bij 44 procent van de wedstrijden minimaal één excessieve gedraging te noteren. Tegelijkertijd maakt de aanwezigheid van één excessieve gedraging niet gelijk een gehele wedstrijd onsportief: slechts 4 procent van de wedstrijden werd als onsportief beoordeeld.

Groei van het aantal positief beoordeelde wedstrijden stagneert

De meeste teamsporten lieten in de afgelopen jaren een stijging zien in het aantal als sportief beoordeelde wedstrijden. Bij de sporten basketbal, handbal, waterpolo en zaalvoetbal leek zelfs sprake te zijn van een trend. In 2021 lijkt deze trend bij een aantal sporten (onder meer hockey en voetbal) te zijn gestagneerd.

Meer incidentele excessieve gedragingen na lockdowns

Incidenten van slaan, schoppen, bijten, uitschelden, kleineren, duwen en trekken kwamen in 2021 vaker voor dan de jaren daarvoor. Waar deze in de periode van 2017 tot 2020 in 32 tot 42 procent van de wedstrijden incidenteel plaatsvonden, gebeurde dit in 2021 bij 51 procent van de wedstrijden. Afgelopen jaar observeerden we enkel wedstrijden aan het begin van het seizoen, vanwege de vele lockdowns. Ondanks dat in deze periode de prijzen niet worden verdeeld, vonden er meer excessieve incidenten plaats op de sportvelden, in de sportzalen en in de zwembaden. Het lijkt een bijkomstig effect van de lockdowns dat er meer incidentele negatieve wedstrijdgedragingen zijn wanneer wedstrijden na de lockdown weer mogen plaatsvinden.

Iets meer wedstrijden zonder ongewenst gedrag tegen scheidsrechters

Bij het merendeel van de wedstrijden (65 procent) wordt niet of nauwelijks ongewenst gedrag tegen de scheidsrechters geobserveerd. Dit aandeel is in vergelijking met de eerdere rapportages nagenoeg gelijk gebleven. Dit jaar lag het percentage met 67 procent boven het geregistreerde gemiddelde (65%). Het gedrag van de scheidsrechter werd in 2021 in 89 procent van de wedstrijden als onpartijdig beoordeeld. Dit is een lichte daling ten opzichte van de afgelopen twee jaar, waarin dit gemiddeld 93 procent van de wedstrijden betrof.

3.2 Tot slot: hoe nu verder?

Deze monitor laat geen grote veranderingen zien ten opzichte van de vorige rapportage, maar door de continue dataverzameling wordt het beeld van het wedstrijdgedrag binnen de Nederlandse teamsport steeds completer en duidelijker.

In 2020 hebben we in een factsheet al geëxperimenteerd met een nieuwe methode, de QCA-methode, die het mogelijk maakt meer inzicht te geven in het samenspel van factoren die wedstrijdgedrag beïnvloeden (Stevens et al., 2020). Achter de schermen hebben we het afgelopen jaar geëxperimenteerd met analyses in het programma *R* die nog beter het verloop van de wedstrijdspanning kunnen verklaren. Volgend jaar hopen we deze methode op een grotere schaal toe te passen door per sport meer in te zoomen op wedstriiddynamieken en patronen die de wedstrijdspanning nauwkeuriger in kaart brengen.

Ook gaan we verkennen of de rapportage dynamischer kan worden gepresenteerd met behulp van het softwareprogramma *Tableau*. Tableau is een interactieve datavisualisatie-software die meer mogelijkheden biedt om patronen in data naar boven te halen. Dit kan de data van de Monitor Sportief Wedstrijdgedrag toegankelijker maken.

Literatuurlijst

Heijnen, E., Floor, C., & Prins, R. G. (2020). *Monitor Sportief Wedstrijdgedrag 2019*. Mulier Instituut.

Mummendey, A., & Mummendey, H. D. (1983). Aggressive Behaviour of Soccer Players as Social Interaction. In: J. H. Goldstein (Red.), *Sports Violence*, (pp. xx-xx). Springer.

Romijn, D., Floor, C., & Prins, R. G. (2018). *Monitor Sportief Wedstrijdgedrag 2018*. Mulier Instituut.

Sacks, D. N., Petscher, Y., Stanley, C. T., & Tenenbaum, G. (2003). Aggression and violence in sport: moving beyond the debate. *International Journal of Sport and Exercise Psychology*, 1(2), 167-179.
<https://dx.doi.org/10.1080%2F1612197X.2003.9671710>

Stevens, V., Heijnen, E., & Geurink, N. (2020). *Onsportief wedstrijdgedrag: op zoek naar samenhang in verklarende factoren bij amateur voetbal- en hockeywedstrijden* [Factsheet 2020/10]. Mulier Instituut.

Stevens, V., Heijnen, E., Nafzger, P., Suurd, J., Sotthewes, R., & Van Dongen, J. (2021). *Hoe kijkt de voetbal Arbitrage tegen haar vak aan?* [Factsheet 2021/7]. Mulier Instituut.

Stornes, T. (2001). Sportpersonship in elite sports: on the effects of personal and environmental factors on the display of sportpersonship among elite male handball players. *European Physical Education Review*, 7(3), 283-304. <https://doi.org/10.1177%2F1356336X010073004>

Bijlage 1

Tabel B1.1 Geobserveerde wedstrijden naar sport en jaar (in aantallen)

Locatie wedstrijd	Sport	2017	2018	2019	2020	2021	Totaal
Binnen	Basketbal	21	35	11	5	16	88
	Waterpolo	14	33	24	3	17	91
	Zaalvoetbal	31	33	14	6	13	97
Buiten	Hockey	101	70	73	41	45	330
	Voetbal	119	88	76	28	60	371
	Rugby	11	8	5	0	9	33
Binnen of buiten	(Beach)volleybal	51	66	15	8	29	169
	Handbal	48	46	2	4	11	111
	Korfbal	66	41	28	8	15	158
Totaal		462	420	248	103	215	1448

Bron: SportklimaatApp, 2017-2021 (observatieonderzoek), Mulier Instituut.

Tabel B1.2 Geobserveerde wedstrijden met mannen, vrouwen of gemengd, per sport en jaar (in procenten)¹

		2017 (n=248)	2018 (n=311)	2019 (n=344)	2020 (n=103)	2021 (n=215)
(Beach)volleybal	Mannen	41	33	27	50	34
	Vrouwen	57	58	73	50	62
	Gemengd	2	9	0	0	3
Hockey	Mannen	41	37	42	46	39
	Vrouwen	59	63	58	54	61
Korfbal	Vrouwen	5	4	7	13	0
	Gemengd	95	96	93	88	100
Overig	Mannen	49	68	71	78	67
	Vrouwen	46	24	20	11	30
	Gemengd	4	8	9	11	3
Voetbal	Mannen	87	86	88	82	78
	Vrouwen	10	10	11	14	15
	Gemengd	3	4	1	4	7

Bron: SportklimaatApp, 2017-2021 (observatieonderzoek), Mulier Instituut.

¹ Wedstrijden van kinderen zijn niet meegenomen in deze tabel.

Tabel B1.3 Geobserveerde wedstrijden met junioren, senioren of veteranen, per sport en jaar (in procenten)¹

		2017 (n=248)	2018 (n=311)	2019 (n=344)	2020 (n=103)	2021 (n=215)
(Beach)volleybal	Senioren	61	73	80	13	66
	Jongeren	23	18	20	88	34
	Veteranen	16	9	0	0	0
Hockey	Senioren	49	53	54	39	36
	Jongeren	39	41	40	51	56
	Veteranen	13	6	6	10	9
Korfbal	Senioren	62	52	74	13	53
	Jongeren	36	48	22	88	47
	Veteranen	2	0	4	0	0
Voetbal	Senioren	63	47	59	46	50
	Jongeren	29	53	33	50	50
	Veteranen	8	0	8	4	0
Overig	Senioren	81	69	75	28	74
	Jongeren	18	23	25	72	24
	Veteranen	1	8	0	0	2

Bron: SportklimaatApp, 2017-2021 (observatieonderzoek), Mulier Instituut.

¹ Wedstrijden van kinderen zijn niet meegenomen in deze tabel.

Tabel B1.4 Sporten gecategoriseerd als overige sporten over de tijd (in procenten)¹

Jaar	Basketbal	Handbal	Rugby	Waterpolo	Zaalvoetbal
2017 (n=125)	19.35%	26.88%	9.68%	12.90%	31.18%
2018 (n=155)	23.08%	23.08%	6.15%	22.31%	25.38%
2019 (n=56)	20.37%	0.00%	9.26%	44.44%	25.93%
2020 (n=18)	27.78%	22.22%	0.00%	16.67%	33.33%
2021 (n=66)	24.24%	16.67%	13.64%	25.76%	19.70%

Bron: SportklimaatApp, 2017-2021 (observatieonderzoek), Mulier Instituut.

¹ Wedstrijden van kinderen zijn niet meegenomen in deze tabel.

Mulier Instituut | Sportonderzoek voor beleid en samenleving
Herculesplein 269 | 3584 AA Utrecht | Postbus 85445 | 3508 AK Utrecht
T +31 (0)30 721 02 20 | info@mulierinstituut.nl | www.mulierinstituut.nl